

N:o 17.

Ank. till Riksd. kansli den 7 maj 1908, kl. 2 e. m.

Första Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6, i anledning af väckta motioner angående skrifvelse till Konungen i fråga om anordnande af en låneanstalt för kommuner inom riket m. m.

Till utskottets behandling hafva blifvit hänvisade 1:o) en af herr *Trapp* väckt motion, n:o 37, hvaruti motionären hemställer, att Riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning i afseende å inrättandet genom statens försorg af en kommunal låneanstalt, samt att Kungl. Maj:t ville snarast möjligt till Riksdagen inkomma med de yttranden och förslag, hvartill utredningen kan föranleda, och 2:o) en af herr *Gustaf Berg* väckt motion, n:o 49, hvaruti föreslås, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, *dels huruvida och under hvilka villkor* allmänna hypotekskassan för Sveriges städer skulle kunna af staten erhålla, i af staten utgifna räntebärande obligationer, en grundfond af sådan storlek, att hypotekskassan därigenom sattes i stånd att på ett tillfredsställande sätt tillgodose kommunernas och fastighetsägarnes i städer och med dem jämförliga samhällen

Bih. till Riksd. Prot. 1908. 8 Saml. 2 Afd. 1 Band. 16 Häft. (N:o 17).

lånebehof, dels ock, om denna utredning skulle gifva vid handen, att dessa lånebehof ej lämpligen kunna tillgodoses af en för dem gemensam kreditanstalt, huruvida och på hvilka villkor staten skulle kunna på nyss angifna sätt garantera såväl en lånekassa för rikets kommuner som äfven allmänna hypotekskassan för Sveriges städer för att sätta dem i stånd att på ett fullt effektivt sätt fylla, den förra kommunernas, och den senare fastighetsägarnes i städer och med dem jämförliga samhällen kreditbehof.

Motionernas
motivering.

Herr Trapp har till stöd för sin motion anført följande:

»Genom ett system af lagstiftnings- och andra åtgärder — genom banklagarna, genom förordningarna angående hypoteksbanken och hypoteksförningarna, genom odlingslånefonden, rederilånefonden, egnahemslånefonden m. fl. — hafva statsmakterna sökt organisera, trygga och underlätta kreditväsendet på olika områden af näringslifvet.

På en punkt företer emellertid detta system en betänklig lucka. Rikets kommuner äro i fråga om utvägar att fylla sina lånebehof helt och hållet lämnade åt sig själfva. På detta område råder en kännbar brist på organisation, som i hög grad påkallar statsmakternas uppmärksamhet.

Det ligger i sakens natur, att denna brist först under tider af penningknapphet skall göra sig i hela sin styrka gällande. Under dylika tider nödgas kommunerna vända sig till de vanliga affärsbankerna för erhållande af nödvändiga förskott. Följden häraf blir å ena sidan, att kommunerna ofta måste betala rent af exorbitanta räntesatser, å andra sidan, att bankernas, under tider af ifrågavarande slag, redan af andra anledningar begränsade rörelsefrihet ytterligare inskränkes till förfång för näringslifvet i dess helhet. Detta är hvad som nu inträffat. Bankernas portföljer tyngas för närvarande af mycket betydande belopp kommunalreverser, hvilka, ehuru otvifvelaktigt mycket goda och säkra, dock ur banksynpunkt måste betecknas såsom »tunga» papper.

På dessa olägenheter skulle en genom statens försorg upprättad kommunal låneanstalt kunna råda bot. Genom en på lämpligt sätt organiserad sådan skulle det kommunala kreditväsendet ställas på en fast och tidsenlig basis. En ordnad marknad för kommunalpapper skulle skapas, anskaffandet af kommunallån underlättas samt kommunernas ränteutgifter minskas. Härförutom skulle den ej oväsentliga fördelen vinnas, att bankernas portföljer befriades från kommunalpapper, hvarigenom dessa penninginrättningars bemödanden att understödja näringslifvet komme att underlättas.

En, på sätt här nedan antydes, organiserad kommunal låneanstalt

skulle kunna åt kommunerna, äfven de största och rikaste, förmedla billigare lån än hvarje på egen hand uppträdande kommun kunde betinga sig. I stället för den nuvarande långa listan på stora och små obligationslån, utgifna af ett stort antal kommuner, skulle efter hand träda ett enhetligt svenskt kommunalpapper, för hvilket utan svårighet skulle kunna beredas en fast internationell marknad.

I Tyskland, där det kommunala kreditväsendet ännu är i saknad af en central organisation, ropas högljuddt på en sådan. Det virrvarr af kommunallån, stora och små, af alla möjliga olika typer och till ett antal af öfver 300, som trängas på Berlinerbörsens kurslista, inverkar gifvetvis ofördelaktigt på det kommunala kreditväsendet. För att öfvervinna de här af uppstående olägenheterna, anser man ingenting annat vara att göra än att upprätta ett kommunernas gemensamma penninginstitut, som kunde taga hand om det kommunala kreditväsendet och skapa en enhetlig typ för kommunalobligationer.

I Frankrike tillfredställas kommunernas lånebehof till den vida öfvervägande delen af *Crédit-Foncier*, den franska hypoteksbanken. Återstoden af ifrågavarande behof fylles hufvudsakligen af den staten tillhöriga *Caisse des Dépôts*.

I England hafva blott några få af de allra största städerna upptagit egna obligationslån, bland hvilka staden Londons »*Metropolitan Consolidated*» utgör en sammanslagning af en mängd äldre lån af olika typer. I öfrigt täckas de kommunala lånebehofven direkt af staten, som för detta ändamål emitterat ett särskildt 3 % lån, kalladt »*Local Loans Stock*».

Det torde vara öfverflödigt att framhålla, huru mycket större behofvet af en central organisation af det kommunala kreditväsendet är här i Sverige än i Tyskland, England eller Frankrike. Intet af sistnämnda tre länder är i behof af utländsk marknad för den kommunala kreditens tillfredsställande. (Tyska kommunallån hafva visserligen placerats i Paris, men endast i mycket sällsynta undantagsfall.) Några af de största svenska städerna hafva som bekant obligationslån introducerade i utlandet, men för det stora flertalet svenska kommuner är den utländska penningmarknaden stängd. Obligationer, utfärdade af en svensk kommunal låneanstalt, anordnad på sätt nedan angifves, skulle utan tvifvel blifva begärliga såväl i Tyskland som i Frankrike och England. Hvilken stor betydelse detta skulle hafva för den svenska kommunalkrediten, lär ej här behöfva närmare framhållas.

En nödvändig förutsättning för att dylika obligationer skulle på ut-

landets börser intaga den rangplats, hvar till de skulle vara berättigade, är att obligationerna befriades från svensk stämpel. Någon annan kostnad, än den som uppstode i följd af stämpelfriheten, skulle låneanstalten icke tillfoga staten, då utlåningen naturligtvis skulle så anordnas, att inflytande räntor täckte ej blott ränteutgifterna utan äfven alla förvaltnings- och öfriga kostnader.

Att staten ej skulle åsamkas någon risk för låneanstalten, torde vara uppenbart. Sedan 46 år tillbaka ligga statens obligationer såsom grundfond i allmänna hypoteksbanken, och att dessa obligationer icke vid något enda tillfälle sväfvat i någon som helst fara, torde vara ostridigt. Lika liten skulle statens risk blifva af att lägga sina obligationer såsom grundfond i en allmän kommunal låneanstalt. Hitintills har man icke, såvidt bekant är, något exempel på att en svensk kommun blifvit urståndsatt att fullgöra sina förpliktelser; och andra kommunallån än sådana, till hvilkas upptagande Kungl. Maj:t — efter den omsorgsfullaste pröfning — lämnat tillstånd, skulle icke från anstalten utlämnas.»

Till närmare utveckling af hvad med motionen åsyftas lämnas i densamma följande utkast till de väsentligaste reglementsbestämmelserna angående en låneanstalt af ifrågavarande slag:

§ 1.

Anstalten har till ändamål att till kommuner inom riket utlämna lån, till hvilkas upptagande Kungl. Maj:t meddelat tillstånd.

§ 2

Till grundfond för anstalten öfverlämnar staten genom riksgäldskontoret trettio millioner kronor i af staten utgifna obligationer, ouppsägbara från innehafvarens sida samt forskrifna med tre och en half procents ränta, ägande anstalten öfver dem förfoga på sätt här nedan sägs.

§ 3.

Anstalten äger att mot räntebärande, till innehafvaren ställda obligationer upptaga lån att inom viss bestämd tid återbetalas antingen genom

årlig amortering eller efter uppsägning utan fastställd amortering. Lån, som af anstalten upptages, skall vara från dess sida uppsägbart efter viss tid, högst tio år.

Beloppet af anstaltens utelöpande obligationer må icke öfverstiga tiodubbla beloppet af grundfonden.

Den kapitalrabatt och de öfriga kostnader, som anstalten vid upptagande af lån kan hafva fått vidkännas, skola antingen vid låns utlämnande till kommun af denna omedelbart gäldas eller ock amorteras inom tio år.

§ 4.

Anstalten äger att till kommuner inom riket utlämna lån, till hvars upptagande Kungl. Maj:t meddelat tillstånd. Sådant lån skall vara ställt att återbetalas antingen genom viss årlig amortering inom af Kungl. Maj:t föreskrifven tid eller efter viss kortare tids förlopp utan fastställd amortering. Lån, som af anstalten utlämnas, kan, sedan tio år förflutit, af låntagaren uppsägas till betalning efter ett år. Om låntagaren ej inom föreskrifven tid erlägger ränta och amortering, äger anstalten att uppsäga lånet till betalning efter ett år.

Anstalten äger köpa samt åter försälja obligationer tillhörande af svensk kommun upptaget lån, till hvars upptagande Kungl. Maj:t lämnat tillstånd.

Anstalten äger förmedla upptagandet af sådant lån.

§ 5.

Anstalten åligger att vid all sin upplåning tillse, att tillräcklig säkerhet därför i kommuners skuldförbindelser ställes och under hela lånetiden bibehålles, dock må anstalten vid upptagandet af lån göra den del af inlåningens motvärde, som ej kan omedelbart till kommuner utlånas, tillfälligtvis fruktbarande genom insättning mot ränta hos banker eller bankhus i in- eller utlandet.

Andra tillgängliga medel må göras fruktbarande antingen genom köp af anstaltens egna obligationer, hvilka anstalten må åter afyttra, eller genom insättning mot ränta hos banker eller bankhus i in- eller utlandet.

§ 6.

Anstalten äger förfoga öfver grundfonden på samma sätt som hypoteksbanken äger förfoga öfver sin grundfond.

§ 7.

Af den behållning, som å anstaltens rörelse kan uppstå, bildas en reservfond, hvilken tillhör staten. Öfverstiger reservfonden fem procent af anstaltens utelöpande obligationer, äger staten förfoga öfver öfverskottet.

§ 8.

Anstalten förvaltas af en styrelse med säte i hufvudstaden. Styrelsen skall bestå af fem ledamöter: tre utsedda af Kungl. Maj:t, en utsedd af fullmäktige i riksbanken och en utsedd af fullmäktige i riksgäldskontoret.

§ 9.

Revision verkställs af tre revisorer, utsedda en af Kungl. Maj:t, en af fullmäktige i riksbanken och en af fullmäktige i riksgäldskontoret. Kungl. Maj:t äger meddela styrelsen ansvarsfrihet.

§ 10.

Kungl. Maj:t meddelar instruktion för styrelsen.

Motiveringen till herr *Bergs* motion är af följande lydelse:

»Vid innevarande riksdag hafva motioner väckts *dels* af herrar Trapp i Första Kammaren och Rune i Andra Kammaren om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inrättande genom statens försorg af en allmän statsgaranterad lånekassa för rikets kommuner, *dels* af herr Hägglund i Första Kammaren om anslag för åvägabringande af utredning i fråga om uppriktande af en hypoteksbank för rikets städer och med dem jämförliga samhällen, *dels ock* slutligen af herr Jeansson i Kalmar m. fl. i Andra Kammaren om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, under hvilka villkor allmänna hypotekskassan för Sveriges städer skulle kunna af staten erhålla en grundfond å exempelvis trettio (30) millioner kronor i af staten utgifna räntebärande obligationer för att därigenom sättas i stånd att på fullt tillfredsställande sätt tillgodose kommunernas och fastighetsägarnes i städer och stadsliknande samhällen lånebehof.

I dessa motioner har på ett tydligt och öfvertygande sätt påvisats, att för ett effektivt ordnande af kommunernas och fastighetsägarnes i städer och med dem jämförliga samhällen kreditförhållanden statens understöd är af behovet påkalladt, liksom ock att detta understöd kan af staten lämnas utan någon uppoffring eller risk, om därför väljes den form, i hvilken staten tidigare lämnat hypoteksbanken sin garanti.

Om sistnämnda förhållande torde nog alla kunna vara ense, likasom ock därom att, på samma sätt som det förut pröfvats vara ett viktigt statsintresse att medelst statsgaranti åstadkomma billiga amorteringslån åt fastighetsägare på landet, det ock måtte vara ett lika viktigt statsintresse att medverka därtill, att rikets kommuner, landstingen däri inbegripna, samt fastighetsägare i städerna erhålla amorteringslån eller andra längre lån på fördelaktigaste villkor.

Däremot äro nog meningarna delade, när det gäller frågan, huruvida det skulle vara lämpligt att öfverlämna tillgodoseendet af kommunernas och nyss nämnda fastighetsägares kreditbehof åt *en* gemensam kreditanstalt eller åt *tvenne*.

För min del hyser jag visserligen den åsikten, att det väl skulle kunna genomföras att anförtro denna dubbla uppgift åt *en* kreditanstalt, och att det därvidlag vore mest praktiskt att utvidga och ombilda den anstalt, som redan enligt sitt reglemente har denna uppgift, nämligen Allmänna hypotekskassan för Sveriges städer, så att den, utrustad med statens garanti på samma sätt som hypoteksbanken, skulle kunna på ett fullt effektivt sätt, och vida bättre än hittills, då den varit i saknad af dylik garanti, tillgodose de berättigade låneanspråk, som på densamma kunna ställas.

Emellertid inser jag mycket väl, att mot detta sammanförande af två i många afseenden skilda grupper af låntagare vissa invändningar kunna göras, och tror jag därför det vara bäst att åt *en* af Kungl. Maj:t anordnad utredning öfverlämna besvarandet af frågan om lämpligheten af *en* gemensam eller två skilda kreditanstalter för kommunernas och stadsfastigheternas lånebehof.»

Frågan om inrättandet af *en* allmän låneanstalt för Sveriges kommuner har redan två särskilda gånger varit föremål för Riksdagens pröfning.

I *en* vid 1885 års riksdag inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 100, föreslog herr E. von der Lancken Riksdagen att i skrifvelse hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, på hvilka vill-

Frågans tidigare behandling i Riksdagen.

kor en allmän lånekassa för Sveriges kommuner kunde inrättas, och där-
efter vidtagna de åtgärder, som för kassans bringande till stånd kunde er-
fordras. — Andra Kammarens tredje tillfälliga utskott, till hvars behand-
ling motionen hänvisades, yttrade i utlåtande n:o 5 bland annat följande:
Utskottet förbisåge icke, att det med motionen angifna syftet att mera än
hittills varit fallet regelbinda och därigenom jämväl lämpligen begränsa
kommunernas upplåning kunde vara behjärtansvärdt, och att det likaledes
skulle vara högeligen önskligt, om den betydande ränteutgift, som för när-
varande drabbade kommunerna, kunde genom mera planmässig upplåning
i någon afsevärd grad minskas. — Dock hade utskottet funnit det vara
tvifvel underkastadt, om nämnda eftersträfvansvärda önskemål verkligen
skulle på den af motionären antydda vägen ernås. — Vare sig att den
ifrågasatta lånekassan i större eller mindre mån anordnades under statens
kontroll och garanti eller såsom en gemensam hushållsangelägenhet för de
kommuner, som däraf skulle komma att begagna sig, hvilket senare förut-
satte en gemensam ansvarighet dessa kommuner emellan, så kunde man
likväl befara, att en dylik anordning skulle, genom lättheten för kommu-
nerna att få sina förbindelser på bekväma villkor placerade, betänkligt
öka farten af den kommunala skuldsättning, som mången redan nu funne
vara betänklig nog. — Ifrågasättas kunde ock, om statens inblandning i
kommunernas angelägenheter medelst lämnandet af någon garanti för dessas
förbindelser vore lämplig och nyttig, och om det kunde vara välbetänkt
att utsträcka kommunernas enligt nu gällande bestämmelser gemensamma
hushållsangelägenheter, sådana desamma vid kommunallagarnas tillämpning
ansetts böra fattas, ända därhän, att kommunerna skulle kunna ikläda sig
ansvarighet för hvarandras förbindelser. — De olika kommunerna vore
med hänsyn till det sätt, hvarpå de skötte sina affärer, och till deras
finansiella ställning förtjänta af en högst olika kredit. De större kommu-
nerna, som för närvarande kunde betinga sig de fördelaktigaste villkoren
för sin upplåning, torde näppeligen finna med sin fördel förenligt att i
den ifrågasatta lånekassan ingå, och då statsmakterna icke torde vilja
göra de lånesökande kommunernas inträde i kassan obligatoriskt, så skulle
densamma sålunda komma att anlitas företrädesvis af de mindre god kre-
dit ägande kommunerna, hvilket skulle oförmånligt inverka på den kredit,
lånekassans obligationer komme att åtnjuta. Vid sådant förhållande syntes
det vara tvifvelaktigt, om den ifrågasatta lånekassan verkligen skulle blifva
i tillfälle att, på samma gång hon hade att bära kostnaderna för sin för-
valtning, erbjuda kommunerna lån på väsentligen fördelaktigare villkor än

dem, kommunerna i allmänhet för närvarande själfva kunde bereda sig. — Af hufvudsakligast dessa skäl ansåge utskottet sig förhindradt att för sin del biträda motionärens förslag och hemställde, att omförmälda motion icke måtte bifallas. — Efter en kort debatt i Andra Kammaren godkändes utskottets hemställan utan votering.

Frågan bragtes åter på tal vid 1907 års riksdag genom en af herr A. O. Rune inom Andra Kammaren väckt motion n:o 84. I denna motion yttrades bland annat:

På senare tider hafva Sveriges kommuner funnit sig böra alltmera åtaga sig utförandet af en del större allmännyttiga företag, hvilkas åvägbringande förr ansågs tillkomma enskild företagsamhet. Sådana företag utföras i våra dagar i allmänhet i den omfattning och med den hänsyn till kommande tiders större kraf, att kostnaderna blifva större än att de kunna under kortare tid af de skattskyldiga betalas. Ofta är därjämte fallet, att de med sådana företag afsedda ändamål först långt efter utförandet till fullo ernås och att företaget därigenom kan anses mera gagna en kommande generation än den, som bragt detsamma till utförande. Vid sådant förhållande måste det vara lika nödvändigt som rättvist att på en längre följd af år fördela kostnaderna, och för att ernå detta måste i allmänhet lånevägen anlitas. Att detta också särskildt på senare tider skett i mycket stor utsträckning, kan inhämtas af statistiska centralbyråns redogörelse för kommunernas finanser. Uti denna redogörelse uppgifves kommunernas sammanlagda skuldsomma vid slutet af nedannämnda år till följande belopp:

1885	129,984,967	kronor
1886	136,094,151	»
1887	141,566,898	»
1888	144,321,988	»
1889	142,987,365	»
1890	154,895,691	»
1891	164,825,031	»
1892	175,138,725	»
1893	182,845,887	»
1894	191,572,909	»
1895	192,189,275	»
1896	188,543,622	»
1897	194,206,247	»

1898	204,645,413	kronor
1899	226,609,117	»
1900	245,674,193	»
1901	273,529,532	»
1902	302,882,786	»
1903	327,133,214	»

Dessa siffror visa, att kommunernas skuldsättning alltjämt ökas, och antagligt är väl, att kommunerna i framtiden måste åtaga sig lösandet af allt flera och allt större samhällliga uppgifter, hvarigenom skuldsättningen kommer att snarare ökas än minskas. Den ökade skuldsättningen behöfver emellertid ej vara oroande, då man ju är berättigad antaga, att de upplånade penningarna städse användas uteslutande till ändamål, hvilka åt kommunerna och deras medlemmar bereda motsvarande förmåner och större ekonomisk bärkraft. Då nu kommunernas lånebehof äro så stora, måste det vara synnerligen viktigt, att deras upplåning kan ske på det för låntagarna i alla afseenden fördelaktigaste och billigaste sätt.

Känt är, att nödigt kapital till billigaste ränta tack vare statens medverkan bereds vår jordbruksnäring genom inrättandet af allmänna hypoteksbanken, och sannolikt är, att en på liknande grunder fotad allmän lånekassa för Sveriges kommuner bäst skulle bereda möjlighet till fördelaktigaste upplåning för kommunala behof. För att en sådan kassa skulle kunna å den stora penningmarknaden upplåna erforderliga medel mot den lägsta möjliga ränta och därigenom i sin ordning förmå tillhandahålla kommunerna lån på billigaste villkor, är dock nödigt, att lånekassan understöddes af statens egen kredit. Så har med framgång och utan någon som helst uppoffring från statens sida skett i fråga om allmänna hypoteksbanken, och minst lika stor anledning har staten att understödja en kommunal lånekassa. Allmänna hypoteksbanken främjar ju ett mera enskildt intresse, ehuru visserligen ett synnerligen beaktansvärdt sådant — jordbruksnäringens — under det att nu ifrågasatta lånekassa skulle bereda fördelar åt Sveriges kommuner, hvilka ju fullgöra nära nog statliga uppgifter och i hvilka alla samhällsmedlemmar äro intressenter.

Det synes mig icke förmätet att hysa den förhoppning, att en af statens kredit understödd och på ändamålsenligt sätt ordnad kommunal låneanstalt skulle kunna bereda kommunerna lån, för hvilka räntan med ända till en half procent understege räntan å de billigaste på senare tider

erhållna kommunlån. I fråga om den stora mängden mindre kommuner, hvilkas lån ofta upptagits på jämförelsevis ofördelaktiga villkor, komme räntebesparingen helt visst att uppgå ända till inemot en hel procent. Och då det här gäller lånesummor på några hundra millioner kronor, inses lätt hvad en sådan låneanstalt kunde inbespara för Sveriges kommuner. Lämpligt vore väl, att äfven landstingen, hvilka vid slutet af år 1903 upptagit lån till ett sammanlagdt belopp af 8,134,686 kronor, borde beredas möjlighet att uti den ifrågasatta lånekassan erhålla lån.

För att frågan om en sådan allmän lånekassa skall kunna på lämpligaste sätt lösas, erfordras emellertid en grundlig utredning af alla de förhållanden, som på saken hafva inverkan, och en sådan utredning bör enligt min åsikt lämpligast åvägbringas af Kungl. Maj:t. Därvid torde äfven beaktas, att vissa ändringar uti kommunallagarna kunna blifva nödiga för att noggrannare reglera kommunernas rätt att låna samt närmare bestämma sättet att af en kommun uttaga fordran.

Redan vid 1885 års riksdag väckte inom Andra Kammaren herr E. von der Lancken motion om utredning af förevarande fråga. Motionen blef dock på hemställan af kammarens tredje tillfälliga utskott af kammaren afslagen.

Enligt mitt förmenande kan ifrågasättas, huruvida utskottets skäl till motionens ogillande, äfven om hänsyn tagas till de år 1885 rådande förhållanden, kunna anses hållbara. Erfarenheten har visat, att för kommunerna, äfven för mindre sådana, någon svårighet att upptaga nödiga lån numera icke förefinnes. Fog saknas sålunda för det antagande, att kommunerna genom en för dem afsedd allmän lånekassas inrättande skulle skuldsätta sig mera än hvad som kan vara förenligt med ett klokt handhafvande af deras ekonomi. Då därjämte mig veterligt aldrig en svensk kommun visat sig urståndsatt att fullgöra sina förbindelser, synes det icke behöfligt föreskrifva, att de kommuner, hvilka uti kassan erhållit lån, skulle solidariskt ansvara för kassans förbindelser, men väl att kassan årligen skulle afsätta skäligt belopp till en reservfond, ur hvilken medel kunde tagas till betäckande af någon möjligen inträffande förlust. Risk eller olägenhet för de större kommunerna att ingå såsom låntagare i kassan kan ju under sådana förhållanden icke förefinnas. Fastmera torde det vara sannolikt, att kassan, om den på ändamålsenligt sätt anordnas och väl skötes, skall blifva i stånd att utlämna lån på ännu billigare villkor än dem, de större kommunerna kunna vid sina lånetransaktioner själfva be-

tinga sig, och att därför äfven dessa kommuner skola finna fördelaktigt att uti kassan upptaga sina lån.

I anledning af denna motion afgaf Andra Kammarens femte tillfälliga utskott, som fått densamma till sig hänvisad, i utlåtande n:o 3 följande yttrande: Då motionären afgifvit sitt förslag, har, såsom af motionen framgår, Allmänna hypoteksbanken föresväfvat honom som mönster. Det torde därför vid frågans utredande kunna vara af nytta att först något erinra om sistnämnda banks organisation. — Allmänna hypoteksbanken, stiftad år 1861, har till delägare samtliga landhypoteksföreningar i riket, hvilka i sin ordning äro sammansatta af de jordägare inom hvarje län, som önska erhålla hypotekslån. Hypoteksföreningarna hafva icke rättighet att själfva upptaga lån annat än genom Allmänna hypoteksbankens förmedling. Banken upptager lån mot obligationer och utlämnar amorteringslån till hypoteksföreningarna mot viss ränta och förvaltningsbidrag samt mot säkerhet af inteckning i hypoteksföreningsdelägarnas jordegendom. Till förstärkande af säkerheten och på så sätt åstadkommande af en billigare räntefot har statsverket till Allmänna hypoteksbanken öfverlämnat ett belopp af 30 millioner kronor uti sina $3\frac{1}{2}$ % obligationer. Dessa obligationer få icke tjäna till anskaffande af medel för bankens utlåningar, utan endast användas dels ifall det vid bankens utredning för infriande af dess förbindelser oundvikligen erfordras, dels då i följd af uraktlåten eller fördröjd inbetalning af hvad deläggande hypoteksföreningar för undfångna lån böra erlägga eller af annan anledning banken saknar egna för tillfället användbara tillgångar till fullgörandet af sina förbindelser mot sina långifvare. I sistnämnda fall är banken skyldig att senast inom två år åter fylla grundfonden, eventuellt genom uttaxering inom hypoteksföreningarna. Dessa synas härigenom hafva iklädt sig en viss solidarisk ansvarighet. — Att det vore önskvärdt, att kommunernas lån, hvilkas belopp redan nu är högst afsevärdt och alltjämt stiger, kunde erhållas till billigare ränta, synes utskottet obestriddigt. Utskottet finner det äfven kunna ifrågasättas, att staten härvidlag, i likhet med hvad som sker med Allmänna hypoteksbanken, lämnar sitt stöd. Väsentliga olikheter äro emellertid rådande mellan kommunernas och jordägarnas upplåning. Under det sistnämnda låntagares förhållanden äro mera ensartade, erbjuda däremot de kommunala låntagarnas betydande skiljaktigheter. Det är tydligt, att landets största städer icke kunna beräknas behöfva betala lika hög ränta som de mindre kommunerna, och följdén häraf skulle, i händelse en kommunal lånekassa kommer till stånd, blifva, antingen att lånekassan hade att utlämna lån till

olika räntesatser eller ock att delägarskapet i kassan icke skulle blifva obligatoriskt utan helt och hållet frivilligt. Med afseende på de större städernas vana att själfva sköta sin till mycket stora belopp stigande upplåning och den lägre ränta, de i allmänhet kunna betinga sig, torde det senare alternativet företrädesvis böra ifrågakomma. Ju starkare en lånekassa kan blifva och ju billigare villkor den i följd däraf kan erbjuda sina låntagare, desto flera delägare kan den ock förvärfva, men detta bör i så fall ske på frivillighetens väg. — Den i § 15 af kungl. förordningen angående Sveriges Allmänna hypoteksbank föreskrifna uttaxering kan i vissa fall tänkas föranleda, att hypoteksförening får underkasta sig en högre uttaxering, ifall någon eller några af de betalningsskyldiga föreningarna icke förmå fullgöra sina andelar i uttaxeringen. Denna eventualitet, som ju knappast i verkligheten kan inträffa, torde dock ej ens få i teorien ifrågakomma för ett lånesystem, hvori kommuner äro delägare, utan lånekassan bör på sig taga den minimala risken af en eller annan kommuns eventuella oförmåga att fullgöra beslutad uttaxering. — Den farhåga, som Andra Kammarens tredje tillfälliga utskott vid 1885 års riksdag uttalat, att kommunerna genom den större lättheten att erhålla lån uti en kommunal lånekassa skulle frestas att alltför mycket skuldsätta sig, torde icke behöfva utgöra ett hinder för ifrågavarande förslags genomförande. Det måste ju alltid förutsättas, att kommunerna, innan de anmäla sig till erhållande af lån ur kassan, måste hafva erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd därtill, hvarvid af den lånesökande äfven skall hafva angifvits, till hvilket ändamål lånet skall användas. Äfven under nuvarande förhållanden möta för öfrigt ej svårigheter för en kommun att erhålla lån till skäligt belopp, om än räntan blifver högre än hvad man väntar kunna blifva fallet med den föreslagna kommunala lånekassan. Någon väsentlig förändring uti kommunernas benägenhet att upptaga lån bör därför icke kunna vållas af den föreslagna kassan. — Hufvudsakliga, om ej enda skälet för den kommunala lånekassans tillkomst skulle vara att bereda låntagarna förmånen af en lägre räntefot. Det vill ock synas utskottet, som om detta mål med säkerhet skulle vinnas för en stor mängd af lånesökande kommuner, som ej tillhöra landets allra största städer, men hvilkas sammanlagda lånebelopp ändock uppgå till betydande summor. I första rummet beror detta naturligtvis på, huruvida statsverket stödjer företaget med sin kredit, något som väl icke vore otänkbart, då det antagligen icke vore förenadt med nämnvärd risk och då alla landets kommuner, som det önska, kunde blifva delägare i kassan. — Emellertid är den billigare räntefoten

icke den enda fördel, som skulle vinnas genom den ifrågasatta lånekassan. Äfven åtskilliga omkostnader skulle därigenom besparas. Exempelvis borde en lånekassa i fråga om tryckning och försäljning af obligationer kunna betinga sig billigare villkor än en enskild lånesökande kommun. Å andra sidan måste naturligtvis kassans delägare ikläda sig ett visst förvaltningsbidrag till densamma, hvilket dock, ifall kassan vinner anslutning, icke borde blifva betungande. — Med anledning af det anförda föreslog utskottet, att Andra Kammaren ville, med bifall till motionen, för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och på hvilket sätt en allmän lånekassa för Sveriges kommuner måtte kunna inrättas, samt, därest utredningen därtill gäfvade anledning, vidtaga de åtgärder, som för kassans bringande till stånd erfordrades. — Fyra af utskottets ledamöter reserverade sig mot beslutet, enär, enligt deras mening, motionären hvarken ådagalagt, att några svårigheter för närvarande mötte för kommunerna att erhålla lån på billiga villkor eller att den föreslagna lånekassan skulle härutinnan för kommunerna medföra några afsevärda fördelar. — Vid ärendets slutliga behandling i Andra Kammaren afslogs utskottets hemställan och den i ämnet väckta motionen efter votering med 153 röster mot 49.

Vid innevarande års riksdag hafva, förutom de till utskottet hänvisade motionerna, äfven åtskilliga andra motioner blifvit väckta, hvilka med frågan äga det nära sammanhang, att utskottet ansett sig böra här i kort-het redogöra äfven för dem.

Motioner vid innevarande års riksdag, som äga samband med de till utskottet remitterade.

Herr Hägg-lunds motion.

Sålunda föreslår herr *Hägglund* uti en inom Första Kammaren väckt och för förberedande behandling till statsutskottet hänvisad motion, n:o 30, att Riksdagen måtte besluta till Kungl. Maj:t ingå med underdånig skrifvelse med begäran om utredning angående upprättandet för rikets städer och med dem jämförliga samhällen af en hypoteksbank, ordnad efter enahanda grunder som Sveriges allmänna hypoteksbank. Denna bank skulle dock, enligt motionärens mening, hafva till uppgift endast ett ordnande af fastighetskrediten för de i motionen afsedda kommunernas fastighets-ägare och sålunda ej för kommunerna såsom sådana, åtminstone ej i annat fall, än att dessa till äfventyrs sökte lån mot säkerhet i dem tillhöriga fastigheter.

Vidare har herr *Rune* med instämmande af 21 af Andra Kammarens ledamöter ånyo framfört sin ofvan omförmälda motion från förlidet år. Utöfver hvad då anfördes, yttras nu i motionen följande: *Herr Runes motion.*

Af de skäl, som under debatten anfördes emot motionen, har jag icke kunnat öfvertygas om att icke anordnandet af en allmän lånekassa för Sveriges kommuner skulle för dessa medföra afsevärda ekonomiska fördelar, och jag tager mig därför friheten ånyo för Riksdagen framlägga förslaget.

Den ekonomiska kris med däraf föranledd penningknapphet, som här i vårt land inträffade i slutet af nästlidet år och ännu pågår, synes mig hafva så tydligt visat, hvilka svårigheter under nuvarande förhållanden kunna uppstå för kommuners upplåning af penningar mot skälig ränta, att äfven de, som förut ansett något behof af en sådan låneanstalt icke förefinnas, borde hafva blifvit öfvertygade om motsatsen. Enligt mitt förmenande har det dessutom visat sig som en verklig fara för vårt penningväsen i allmänhet, att ofonderade kommunlån till högst betydliga belopp tynga våra penninginrättningar, ett förhållande, som helt visst till stor del varit orsak till den penningknapphet, som här i landet för närvarande råder. En allmän kommunal lånekassa skulle därför otvifvelaktigt visa sig nyttig icke blott genom att bereda kommunerna billigare lån än dem, de hittills kunnat förskaffa sig, utan äfven genom att i penningknappa tider göra det möjligt och lättare för våra banker att tillhandahålla den legitima handeln och industrien erforderligt rörelsekapital utan att i alltför hög grad behöfva anlita tillfälliga utländska krediter. Efter den nu pågående penningkrisens slut inträffa sannolikt tider med låga räntesatser, och det synes mig därför vara af stor vikt, att, därest en kommunal lånekassa skall inrättas, detta sker snarast möjligt, på det att kassan må redan i början af sin tillvaro kunna anskaffa erforderliga penningar på billigaste villkor.

På grund af nu omförmälda förhållanden och då under den nästlidne höst här i Stockholm sammanträdande kommunalkongressen det visat sig, att bland Sveriges kommunalmän intresset för en sådan lånekassa som den ifrågasatta vore synnerligen lifigt och allmänt, har jag ansett mig böra redan nu återkomma med motion i ämnet.

Uti flera främmande länder har den kommunala upplåningen underlättats och ordnats.

I Danmark inrättades redan år 1899 »Kreditforeningen af kommuner

i Danmark», hvilken förening enligt stadgarna har till uppgift att lämna sina medlemmar lån. Medlemmarne utgöras af danska kommuner.

Finland äger visserligen ingen allmän lånekassa för kommunerna, men ur de ganska stora fonder, öfver hvilka finska staten förfogar, erhålla kommunerna dels bidrag, dels låneunderstöd mot jämförelsevis billig ränta efter ansökan, som ställes till senaten och af densamma pröfvas.

I England hafva ett mindre antal stora städer själfva ordnat sin kommunala upplåning, men den stora mängden af engelska kommuner tillhandahållas af engelska staten lån till mycket billiga villkor. För anskaffande af härför nödiga medel till billigast möjliga räntefot har engelska staten anordnat särskild inlåning.

De franska kommunerna erhålla i allmänhet på särdeles billiga villkor lån af hypoteksbanken Crédit Foncier. En franska statens depositions-kassa utlämnar emellertid också sådana lån.

Vid en år 1863 uti Italien upprättad statens depositions-kassa har genom lag af den 24 april 1898 inrättats en särskild afdelning för förmedling af provinsernas och kommunernas lån.

På grund af hvad sålunda anförts föreslår motionären Riksdagen att i skrifvelse hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och på hvilket sätt en allmän lånekassa för Sveriges kommuner kan inrättas och, såvida utredningen därtill gifver anledning, vidtaga de åtgärder, som för kassans bringande till stånd kunna erfordras.

Herr Jeanssons m. fl. motion.

Härförutom har i en inom Andra Kammarerna af herr *Jeansson* i Kahmar m. fl. väckt och till kammarernas femte tillfälliga utskott hänvisad motion, n:o 252, föreslagits, att Riksdagen måtte i skrifvelse hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, under hvilka villkor Allmänna hypotekskassan för Sveriges städer skulle kunna af staten erhålla en grundfond å exempelvis trettio miljoner kronor i af staten utgifna räntebärande obligationer för att därigenom sättas i stånd att på fullt tillfredsställande sätt tillgodose kommunernas och fastighetsägarnes i städer och stadsliknande samhällen lånebehof.

Utskottets utlåtande.

Kommunernas lånebehof och sättet för dess fyllande.

Med anledning af hvad sålunda i de olika motionerna föreslagits anser sig utskottet till en början böra lämna en kort öfversikt öfver kommunernas finanser. Utskottet har härvid följt statistiska centralbyråns

senaste utredning härutinnan, hvilken utredning hänför sig till år 1904. Enligt densamma utgjorde vid nämnda års slut den sammanlagda kommunala skuldsumman för

A. landstingen	kr.	9,176,660	
B. landskommunerna	»	45,581,335	
C. stadskommunerna (jämte därmed jämförliga köpingar):			
Stockholm	kr.	105,523,422	
Göteborg	»	34,901,550	
Malmö	»	22,885,577	
Norrköping	»	6,665,188	
Gäfle	»	10,049,871	
Öfriga städer	»	108,978,110	
20 köpingar	»	2,424,089	» 291,427,807
			<u>Summa kr. 346,185,802</u>

Dessa skuldbelopp motsvarades vid samma tidpunkt af följande tillgångssummor, nämligen för

A. landstingen:

egna tillgångar i fastigheter och inventarier	kr.	2,145,215	
egna tillgångar i fordringar, värdepapper och kontanta medel	»	5,177,591	
länslasarettens och kurhusens tillgångar i fastigheter och inventarier	»	15,735,639	
länslasarettens och kurhusens tillgångar i fordringar, värdepapper och kontanta medel	»	1,147,419	kr. 24,205,864

B. landskommunerna:

fastigheter och inventarier	»	78,291,738	
fordringar, värdepapper och kontanta medel	»	35,221,147	» 113,512,885
			<u>Transport kr. 137,718,749</u>

Transport kr. 137,718,749

C. stadskommunerna (jämte därmed jämförliga köpingar):		
fastigheter och inventarier	»	330,078,762
fordringar, värdepapper och kontanta medel	»	83,492,425
		<u>413,571,187</u>
		Summa kr. 551,289,936

Härjämte är att märka, att, enligt gällande kommunallagar, kommunernas medlemmar äro till bestridande af utgifter, som utöfver en kommuns egna tillgångar kunna »till kommunens gemensamma gagn eller för särskilda dess behof» — sålunda jämväl till skulders betalande — erfordras, underkastade beskattning i enlighet med de i omförmälda lagar bestämda grunder.

Till belysning af skuldsättningens tillväxt må följande siffror meddelas:

A. landstingens skulder:

år 1899	kr.	5,401,848
» 1900	»	6,200,612
» 1901	»	6,343,528
» 1902	»	6,969,592
» 1903	»	8,134,686
» 1904	»	9,176,660

B. landskommunernas skulder:

år 1899	kr.	31,360,762
» 1900	»	33,837,386
» 1901	»	37,283,029
» 1902	»	40,563,060
» 1903	»	42,883,723
» 1904	»	45,581,335

C. stadskommunernas skulder:

år 1899	kr.	195,248,255
» 1900	»	211,836,807
» 1901	»	236,246,503

» 1902	» 262,319,726
» 1903	» 284,249,491
» 1904	» 291,427,807

Det lånebehof, som sålunda förefinnes, fylles till väsentlig del genom upplåning inom landet, om ock utländska lån därjämte förekomma. De största städerna, Stockholm och Göteborg, låna i regeln själfva direkt från utlandet, där de åtnjuta en kredit, som gör det möjligt för dem att betinga sig mycket förmånliga lånevillkor. Beträffande öfriga kommuner förekommer däremot dylik direkt upplåning från utlandet endast i mindre utsträckning.

Vid upplåning inom landet för kommunala behof torde de enskilda bankerna och bankaktiebolagen endast undantagsvis anlitas, utom i fråga om tillfälliga lån eller eljest lån på kortare tid.

I vida större utsträckning anlitas sparbankerna, särskildt för penningförsträckningar till landskommunerna.

I öfrigt utlämnas kommunlån till betydande belopp af postsparbanken, brand- och liförsäkringsbolagen samt de allmänna pensionskassorna och andra dylika penninginrättningar äfvensom skogsallmänningfonderna, hvarvid sålunda inhemska besparingar och inom landet samlade fonder göras fruktbarande.

Hvad särskildt postsparbankens utlåningsrörelse beträffar, inhämtas af den officiella statistiken rörande denna bank, att af dess tillgångar voro vid 1906 års utgång placerade i kommunlån mot skuldebref 13,525,445 kronor och i städers obligationer 14,885,944 kronor (nominellt belopp). Räntesatserna växlade för bägge slagen af lån mellan 3.5 à 3.6 0/0—5 0/0 (i ett enstaka fall 5 1/2 0/0).

Upplåning utom landet för tillgodoseende af lånebehofvet hos de kom-
muner, hvilka icke själfva uppträda på den utländska lånemarknaden, om-
besörjes, utom af de vanliga affärsbankerna, hvilka dock endast i ringa
utsträckning torde ägna sig häråt, äfven af Allmänna hypotekskassan för
Sveriges städer. Enligt det för nämnda kassa gällande, af Kungl. Maj:t
fastställda reglemente har kassan den dubbla uppgiften, dels att för hypo-
teksföreningar mellan fastighetsägare i rikets städer och köpingar äfvensom
de järnvägsstationer och andra platser, där på grund af Kungl. Maj:ts för-
ordnande ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets
städer gälla, ombesörja den upplåning, som erfordras för att åt dessa före-
ningar bereda medel till de lån, som af dem enligt fastställda grunder

*Allmänna
hypotekskas-
san för Sve-
riges städer.*

skola deras delägare tillhandahållas, och *dels* att för kommun, som erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd att för kommunens allmänna behof upptaga amorteringslån, sådant lån anskaffa. I fråga om amorteringslån åt kommun förefares sålunda, att, sedan i den ordning, som föreskrives i gällande författningar, beslut blifvit fattadt och af Kungl. Maj:ts stadfästadt, att för kommunens räkning till dess allmänna behof skall upptagas lån, ställt på återbetalning genom årlig amortering under viss tid, hypotekskassan må, om dess tillgångar ej för hypoteksföreningars behof tagas i anspråk, meddela det sökta lånet emot kommunens förbindelse. För sådant lån tecknas kommun *icke* såsom delägare i kassan, hvares ansvariga delägare sålunda endast utgöras af de till densamma anslutna stadshypoteksföreningarna. Dessa föreningar ansvara, en hvar i mån af sin delaktighet i kassan för fullgörande af de förbindelser, kassan genom utgifna obligationer eller annorledes iklädt sig. Någon statsgaranti lik den, som kommit Sveriges allmänna hypoteksbank till del, förefinnes för närvarande icke.

Enligt utskottet tillhandakomna upplysningar var kassans ställning den 31 december 1907 följande:

Utelöpande obligationer	kr. 41,461,000: 00
Till delägande hypoteksföreningar utlämnade lån (inclusive förskottslån kr. 67,123: 06).....	» 36,766,428: 06
Delägande hypoteksföreningars amorteringsräkningar ...	» 4,526,142: 66
Amorteringslån till kommuner.....	» 7,389,165: 00
Amorteringsräkningar med kommuner.....	» 670,824: 35

Grundfonden utgjorde den $31/12$ 1907.....	kr. 2,312,650: 00
Reservfonden	» 879,711: 97
	<hr/> kronor 3,192,361: 97

1907 års vinst utgjorde	kr. 201,229: 95
Häriifrån afgår 5 % utdelning å grundfonden	» 113,423: 20
Om återstoden	kr. 87,806: 75
lägges till grundfonden och reservfonden, utgöra kassans egna fonder alltså.....	<hr/> kr. 3,280,168: 72

Den nominella räntan å lån, som från kassan utlämnats till kommuner, lärer under tidsperioden 1903—1907 med tillägg af förvaltningsbidrag i medeltal hafva uppgått till 4,4 å 4,5 0/0. Då emellertid förvaltningsbidraget under hela lånetiden är beräknadt å ursprungliga lånebeloppet, är den effektiva räntan större än anförda siffror utvisa.

Å inteckningslån, med eller utan amortering, har under samma tidsperiod lägsta räntan utan kapitalrabatt växlat mellan 4 ¹/₈ och 4 ¹/₂ 0/0, hvartill kommer ett förvaltningsbidrag af ³/₈ 0/0 beräknadt under hela lånetiden å lånets ursprungliga belopp.

Hade emellertid kassan åtnjutit förmånen af statsgaranti för sina förbindelser, skulle otvifvelaktigt lånerörelsen, icke minst beträffande kommunlånen, hafva varit af vida större omfattning, helst räntesatserna då sannolikt kunnat hållas något lägre, än hvad under nuvarande förhållanden varit möjligt.

Vid pröfning af föreliggande fråga torde man enligt utskottets mening icke uteslutande böra taga hänsyn till kommunernas eller andra låntagares enskilda intressen utan äfven till statens och det allmännas. — Enligt herr Trapps motion åsyftas nämligen att, genom den nya kommunala låneanstalten med grundfond af 30 millioner kronor i af staten tillhandahållna statsobligationer, skapa ett enhetligt svenskt kommunalpapper, för hvilket utan svårighet skulle kunna beredas en fast internationell marknad, till ett lånebelopp af högst 300 millioner i anstaltens egna obligationer, hvilka med denna statsgaranti jämte stämpelfrihet skulle på utlandets börser intaga den rangplats, hvartill de vore berättigade. Den låneanstalt, som i herr G. Bergs motion ifrågasättes har jämväl till uppgift att tillgodose det inhemska behovet med i utlandet mot obligationer upptagna lån.

*Utskottets
motivering.*

För att bilda sig ett giltigt omdöme angående lämpligaste sättet för den eller de afsedda låneanstalternas organisation, vore det önskligt att kunna meddela en fullständig statistik öfver den utländska skuldsättningen i vårt land, särskildt den utländska obligationsskulden. Någon sådan finnes emellertid icke, hvarför utskottet endast kan återgifva de spridda statistiska uppgifter härom, som kunnat anskaffas, ehuru de enligt sakens natur äro ofullständiga och approximativa.

Svenska staten hade ännu 1857 ingen utländsk skuld. — Det första utländska obligationslånet upptogs 1835 af Bruksägarnes hypotekskassa, hvars exempel småningom efterföljdes af flera hypoteksföreningar och banker, så att beloppet af den i utlandet placerade svenska obligationsskulden utgjorde

den ³¹ / ₁₂ 1858.....	77,121,628 kr.	däraf statens	15,786,732 kr.
» 1860.....	110,000,000 »	» »	40,081,000 »
» 1865.....	200,000,000 »		
» 1870.....	240,000,000 »		
» 1876.....	300,000,000 »		
» 1880.....	420,000,000 »	» »	201,414,000 »
» 1885.....	600,000,000 »		

därvid det totala beloppet af utelöpande obligationer beräknats till 893,353,441 kr. (»Sveriges Nationalförmögenhet» af P. E. Fahlbeck 1890.)

Under åren 1886—1893 beräknades den utländska obligationsskuldens ökning till 58,499,674: 09 och dess minskning genom amor-

tering med	26,029,000 kr.
och genom återköp med	27,699,800 »

Summa 53,728,800 kr.

hvarigenom den verkliga ökningen under denna tid endast utgjorde 4,770,874 kr. 9 öre och således den totala obligationsskulden den ³¹/₁₂ 1893 604,770,874: 09 kr. (»De hårda tiderna» 1895 af J. H. Palme.)

Enligt i Sveriges Riksbanks Statistiska afdelning upprättadt sammandrag, hvaraf utskottet benäget erhållit del, angående obligationslånens placering, uppgingo dessa till följande belopp:

	Kapitalbelopp	däraf i utlandet.
den ³¹ / ₁₂ 1906 Svenska Staten	420,852,000 kr.	365,123,000 kr.
» Allm. Hypoteksbanken	279,848,000 »	140,000,000 »
» Stockholms stad.....	111,398,500 »	88,512,000 »
» Göteborg	44,864,000 »	38,602,000 »
» Malmö	20,504,000 »	9,391,000 »
» Öfriga städer	81,055,000 »	2,713,000 »
	Summa 958,522,500 kr.	644,341,000 kr.

hvertill komma dels:

den ³⁰ / ₃ 1908 Svenska statens 1907 års statslån	47,000,000 »
» Stockholms stads lån	45,000,000 »
» Hypotekskassans för Sveriges städer lån	33,000,000 »
» dels Stockholms Intecknings Garanti-Bolags under dess verksamhetstid upptagna lån	81,000,000 »

Summa 850,341,000 kr.

På grund af uppgifternas natur måste det ofvan angifna beloppet af i utlandet placerade obligationer anses såsom ett minimum. I detta belopp ingå icke de enskilda järnvägarnes obligationslån i utlandet, om hvilkas belopp utredning pågår, ej heller det utländska lån, som Sveriges Allm. Hypoteksbank nyligen upptagit å 15,000,000 francs mot egna obligationer, lika litet som andra enskilda industriella verk och inrättningars utländska obligationslån, som icke äro kända.

Emellertid synes på grund häraf den utländska obligationsskulden sannolikt böra för det närvarande beräknas till omkring 1,000 millioner kronor. Till huru stort belopp hela skulden till utlandet uppgår för närvarande saknas material att bedöma.

Af förstnämnde författare beräknades den effektiva skulden till utlandet år 1885 motsvara den då till 600,000,000 kr. antagna utländska obligationsskuldens storlek, hvilken utgjorde 9 % af den beräknade samtida nationalförmögenheten och 13,34 % af produktionsmedlen, hvilket förhållande ådagalade, att intet annat land i Europa då förmådde uppvisa en proportionsvis så stor negativ post uti räkningen öfver sina tillgångar eller med andra ord, att Sverige redan då ägde i förhållande till sin nationalförmögenhet en större (utländsk) skuld än andra länder med hvilka en jämförelse lämpligen kunde ifrågakomma. Såsom resultat af sin undersökning af fördelningen på de olika låneföremålen af den i utlandet placerade obligationsskulden ansåg sig författaren kunna konstatera, »att den endast till ungefär hälften motsvarades af nya värdeföremål af produktivt slag, till återstående delar dels af nya värdeföremål, hänförliga till konsumtionsmedlen, dels ock af ingen valuta. Detta resultat är föga smickrande för den svenska nationens hushållning. Att under en 70-årig fred icke hafva gjort tillräckligt stora besparingar för nödiga förbättringar af kommunikationsmedlen m. m. är illa nog, men motväges något däraf, att i detta fall den utländska skulden motsvaras af en valuta, bidragande till landets produktiva styrka. Däremot måste det betraktas såsom synnerligen ofördelaktigt, att städernas gas- och vattenledning m. m. samt boningshus af alla slag icke alltid utföras med egna, det vill säga inom landet upplånade medel. Värst är naturligen, att den utländska skuldsättningen tillgripits för att underlätta köp af fastighet eller äfven för rent konsumtiva ändamål.»

»Egendomarne belånas för att täcka bristande köpeskilling eller äfven för att medgifva ett högre lefnadssätt. Tack vare obligationsväsendet kunna

fastigheterna mobiliseras och som andra varor exporteras för att fylla dessa hvar för sig fullkomligt improduktiva behof.»

»Detta är den punkt, hvarest det enskilda intresset och det allmänna mest råka i konflikt.»

I hvad mån denna framställning gäller äfven den nuvarande ställningen kan ej fullt bedömas med ledning af de uppgifter angående denna, utskottet varit i tillfälle att anskaffa.

Dessa obligationsskulder i utlandet anses emellertid kräfva en årlig annuitet — en tribut till utlandet — af omkring femtio (50) millioner kronor.

Det resultat, som statistiken, visserligen approximativt och ofullständigt, kunnat uppvisa i fråga om den utländska skulden i allmänhet och särskildt obligationsskulden synes utskottet icke locka till fortsättning i oförändrad riktning och takt, utan mana till försiktighet vid användande af den utländska krediten, där denna fortfarande befinnes för det allmänna nödvändig och gagnelig.

Den eller de låneanstalter, som åsyftas i de här afsedda motionerna och som alla äro ämnade att underlätta penninganskaffningen från utlandet för såväl kommuners som enskildes behof, synas därför böra af staten understödjas *endast under förutsättning* att statens egen utländska upplåning och kredit icke däraf skadas samt att anstaltens organisation blir sådan, att den icke blott främjar upplåningen i utlandet, utan äfven befordrar upplåningen inom landet i den mån inhemskt kapital är tillgängligt. En annan nödvändig förutsättning synes vara, att för vinnande af erforderlig trygghet en viss *förmånsrättsordning* stadgas mellan olika lån, upptagna af en och samma kommun.

De låntagare, som i de till utskottets behandling öfverlämnade motionerna åsyftas, äro dels rikets kommuner och dels fastighetsägarne i städerna och med dem jämförliga samhällen. Det torde icke kunna bestriidas, att, i det fall att för dessa bägge kategorier af låntagare ett oundgängligt och berättigadt lånebehof förefinnes, det äfven ligger i det allmännas intresse, att detta behof fylles på ett sådant sätt, att de i motionerna åsyftade önskemålen rörande bekväm och billig penninganskaffning uppnås. Till de berättigade lånebehofven höra enligt utskottets mening i främsta rummet kostnaderna för sådana arbeten, som skola gagna kommande generationer och som den nu lefvande icke ensam förmår bära. Kommunernas ekonomiska verksamhet är så nära sammanhängande med hela landets ekonomiska ställning, att staten med afseende å dem måste anses

hafva ett omedelbart intresse af att deras verkliga penningbehof på fördelaktigaste sätt tillgodoses. Men äfven i fråga om fastighetsägarne i städerna och stadsliknande samhällen föreligger ett sådant, om också mera medelbart intresse från statens sida. Och då staten ansett sig böra med sin garanti understödja den jordägande befolkningens behof af fastighetskredit, synes ett motsvarande behof för stadsbefolkningen, särskildt i en tid då städerna äro stadda i rask utveckling och bostadsbrist flerstädes gör sig märkbar, fordra, att äfven denna befolkning för sin fastighetskredit beredes samma förmån.

Emellertid torde det, särskildt ur kreditsynpunkt, vara tvifvel underkastadt, huruvida det skulle vara lämpligt att, såsom i herr Trapps motion förordas, upprätta en särskild anstalt uteslutande för fyllandet af kommunernas lånebehof. Detta skulle — under förutsättning att den redan befintliga, af staten understödda kreditanstalten för jordbruksfastigheter bibehölles oförändrad, och att därjämte en liknande anstalt för stadsfastigheter inrättades — leda därtill, att vårt land erhöles ej mindre än tre olika offentliga kreditinstitut, hvilka vid sidan af riksgäldskontoret och riksbanken komme att uppträda på den utländska penningmarknaden. Tvifvelsutän skulle detta verka försvagande på krediten. Därtill kommer, att förvaltningskostnaderna för dessa skilda kreditanstalter gifvetvis skulle ställa sig väsentligt högre än för en gemensam. För öfrigt synes af ofvan intagna uppgift om obligationslåneans placering framgå, att rikets samtliga städer, utom de tre största, hittills icke belånat sina obligationer i utlandet till större belopp än 2,713,000 kronor eller 3.3 % af deras hela obligations-skuld.

Ur det allmännas synpunkt vore det enligt utskottets mening riktigast, om uppgiften att tillgodose såväl kommunernas som lands- och stadsfastighetsägarnes kreditbehof kunde öfverlätas åt en gemensam kreditanstalt, en *rikshypoteksanstalt*, hvartill möjligen Sveriges Allmänna hypoteksbank skulle kunna ombildas. Då emellertid en sådan anordning icke i motionerna föreslagits och densamma dessutom till äfventyrs kunde stöta på alltför stora svårigheter, särskildt med hänsyn till de olikartade grupper af låntagare, för hvilka anstalten skulle vara afsedd, finner utskottet sig böra, i närmare öfverensstämmelse med hvad herr Gustaf Berg i sin motion uttalat, framhålla, att det måhända vore lämpligt, om den, äfven för tillgodoseende af kommuners lånebehof afsedda Allmänna hypotekskassan för Sveriges städer, såsom densamma nyligen i skrifvelse till Kungl. Maj:t begärt, kunde utvidgas och ombildas, så att den, utrustad med statens garanti

på samma sätt som Allmänna hypoteksbanken, skulle kunna på ett fullt effektivt sätt tillgodose kommunernas och fastighetsägarnes i städer och med dem jämförliga samhällen lånebehof. Men jämväl andra sätt att under statens garanti ordna kreditväsendet för nu afsedda låntagare i motionernas syfte förtjäna gifvetvis att tagas under öfvervägande.

Då utskottet, såsom af det anförda framgår, vid frågans behandling trott sig finna, såväl att det tillsvidare torde vara för ofvan berörda kommuner och fastighetsägare i viss mån nyttigt och nödigt att vid behof fortfarande anlita utländskt kapital, som äfven att den utländska upplåning och konvertering, hvarom här är fråga, borde organiseras, bland annat så att icke staten och ett flertal låneanstalter må komma att samtidigt trängas med hvarandra på utländska börser, samt såvidt möjligt begränsas genom inhemsk upplåning och effektiv kontroll, anser sig utskottet kunna i hufvudsak tillstyrka den utredning, som mer än ofta eljest är nödvändig i denna vidt ingripande fråga.

Med anledning häraf får utskottet hemställa,

att Första Kammarerna ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse hos Kungl. Maj:t anhålla,

att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och under hvilka villkor en eller flera hypotekskassor med grundfond af statsobligationer, tillhandahållna af staten, skulle kunna organiseras i ungefärlig öfverensstämmelse med motionärernas förslag, *eller* huruvida kreditväsendet för kommuner och fastighetsägare må kunna på annat sätt ordnas under statens medverkan; samt att Kungl. Maj:t därefter ville till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill utredningen möjligen kan föranleda.

Stockholm den 7 maj 1908.

På utskottets vägnar:

LARS BERG.